

Revolutie in Europa? De achtergronden van de PVV

René Erker

“Er komt een revolutie in Europa”, Geert Wilders op de Nederlandse televisie WNL, 7 januari 2014. “We gaan ze een poepje laten ruiken”, Fleur Agema bij Jeroen Pauw, 27 december 2013. “We gaan ze helemaal gek maken”, Geert Wilders spreekt zijn aanhang toe na de parlementsverkiezingen van 9 juni 2010. Wie is Wilders, wat is de PVV, wat zijn zijn pretenties, wat zijn zijn prestaties?

(In dit artikel zal ik regelmatig citeren en gegevens putten uit “Rondom Wilders, Portret van de PVV”, van Koen Vossen, 2013. Aan te duiden als KV.) De PVV is Geert Wilders.

In wording

Wilders (°1963, Venlo Nederlands Limburg) was een nakomertje (twee oudere zussen, één broer), vader had een leidinggevende functie bij kopieermachinefabrikant Océ, moeder was van Nederlands-Indische afkomst. Over zijn haardos, zwaar geblondeerd, is regelmatig gespeculeerd. 't Zou een poging zijn zijn Indische afkomst te verbergen (Lizzy van Leeuwen, 2 september 2009 in de *Groene Amsterdammer*: “Meer dan wat ook is Wilders te plaatsen als een pur sang postkoloniale revanchist, geobsedeerd als hij is door het terugdraaien van naoorlogse geopolitieke demografische veranderingen en het rechtzetten van historische fouten.” Zij vermeldt ook zijn joods-Indische grootmoeder.) Die identiteitsvervreemding, schaamte voor zijn afkomst, lijkt volgens Vossen niet erg logisch. Zijn broer en zussen hebben een duidelijk linkse politieke voorkeur. Uit zijn eigen herinneringen, maar ook uit die van verschillende reportages, “komt een beeld naar voren van een eigenwijze, lastige jongen zonder bovenmatige talenten of bijzondere interesses. “I must have driven my parents crazy”, heet het in zijn Engelstalige auto-

Met regelmaat is gebleken dat Wilders keihard kan liegen. In debatten heeft hij er de gewoonte van gemaakt sprekers, die dat willen verwoorden en aantonen, te overschreeuwen.

biografie *Marked for Death*.” (KV, pag. 17) Het lijkt Vossen dat de wortels voor de “latere Wilders” lagen in zijn verblijf in Israël, meteen na afronding van zijn middelbare school (HAVO, één jaar gedoubleerd), “zijn woonervaring in de Utrechtse wijk Kanaleneiland (een zwak-sociale buurt met een snel groeiend aantal allochtonen, RE) en zijn periode als medewerker van de Ziekenfondsraad en de Sociale Verzekeringsraad”. (KV, pag. 18) Wilders beweert zelf dat hij Israël meer dan vijftig keer heeft bezocht. Recentelijk bij de begrafenisplechtigheid van Arik Sharon op 13 januari 2014 (“Held en uitmuntend generaal en politicus”, tweet van 11 januari 2014). Zijn latere haat tegen de islam zou naar eigen zeggen in *Marked for Death* ontstaan zijn tijdens een reis als jonge backpacker door Egypte. Hij had er water uit de kraan gedronken en daardoor diarree gekregen. De islam is zelfs niet in staat om voor schoon drinkwater te zorgen. In 1990 werd hij aangenomen als fractie-medewerker bij de VVD, de Nederlandse liberale partij. Hij stond bekend als iemand die altijd aan het werk was. Waarbij het Midden-Oosten zijn grote belangstelling had. “Zijn sociale netwerk bestond voor het algemeen uit partijgenoten. De meesten van hen beschrijven Wilders (...) als aimabel in de omgang, maar ook als een perfectionist en een Einzelgänger van wie niemand echt hoogte kreeg. (...) Hij zocht weinig contact met de achterban.” (KV, pag. 22) In deze periode stond hij sterk onder invloed van Frits Bolkenstein, de toenmalige VVD-leider. Bolkenstein is één van de eerste mensen die zeer kritisch het thema van de multiculturele samenleving op de politieke

agenda van Nederland zette. En daarmee veel rumoer veroorzaakte. Hij muntte de term “cultuurrelativisme”, het idee dat alle culturen in wezen gelijkwaardig zijn. “Volgens Bolkenstein moest het minderhedenbeleid uitgaan van de superioriteit van de westerse waarden en cultuur: nieuwkomers uit andere landen dienden zich uiteindelijk te schikken naar de dominante westerse *Leitkultur*”. (KV, pag. 24-25) Over de invloed van Bolkenstein op zijn latere ideeën zegt Wilders later, in zijn autobiografie *Kies voor vrijheid* (2005): “Wat ik van Bolkenstein heb geleerd: neem een standpunt onderbouwd met goede argumenten: wees niet bang voor kritiek en houd je rug recht en beweeg geen millimeter, zeker niet als de linkse goegemeente in politiek en journalistiek Den Haag je aanvalt en je in een verkeerde hoek probeert te drukken.” (pag. 27) In 1998 komt hij in de Tweede-Kamerfractie van de VVD, als woordvoerder sociale zaken. Hij viel op door zijn keiharde uitspraken over het vermeende misbruik van de WAO, zowel door werknemers als werkgevers (de WAO is een wettelijke regeling voor uitkering in geval van langdurige ziekte. Uit een latere parlementaire enquête bleek dit onbedoelde gebruik van de WAO, als alternatief voor de veel onaantrekkelijker Werkloosheidswet.) Ook opvallend was zijn taalgebruik: treffende oneliners. “Jip en Janneke-taal”, zoals collega VVD-er Bas Eenhoorn dat ook propageerde (2002). Jip en Janneke waren twee personages van jeugdboekenschrijfster Annie M.G. Schmidt. Dit stijlkenmerk werd later door zijn PVV-kamaraad Fleur Agema verwoord als “Elke veertienjarige moet alles kunnen begrijpen.” Hij stond een rechtse, neoliberale koers voor, met Margeret Thatcher en Ronald Reagan als grote voorbeelden. In de korte tijd (1997-1998) dat hij gemeenteraadslid in Utrecht was, “(...) maakte hij zich sterk voor het multiculturele karakter

van een lokale omroep. Van kritiek op onderwerpen als de Europese integratie, de criminaliteitsbestrijding, de milieupolitiek en het minderhedenbeleid is in deze jaren nog weinig te merken". (KV, pag. 28) In 1999 dient hij bij de fractie een lijvig rapport in over de gevaren van moslimextremisme en massavernietigingswapens in het Midden-Oosten. In een interview zegt hij: "Het extremisme daar is een gevaar voor de stabiliteit van Europa en Nederland. Het is het grootste probleem van de komende tien jaar, want door de migratie komt het extremisme ook naar Nederland. Dat gebeurt al, maar daarover lijkt iedereen te zwijgen". (*Trouw*, 17 december 1999)

Het begin

9/11 2001. Niet alleen New York dreunt. Bush roept op tot een oorlog tegen de As van het Kwaad. Uit een rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau blijkt dat "de" Nederlander negatiever is gaan denken over de islam en de moslims (Moslim in Nederland, Den Haag 2004). De islam komt in het middelpunt van de belangstelling. In 1997 had Pim Fortuyn het boek *Tegen de islamisering van onze cultuur* uitgebracht. Zijn partij, de Lijst Pim Fortuyn, zou volgens peilingen de grootste van Nederland worden bij de parlementsverkiezingen op vijftien mei 2002. Op zes mei werd hij vermoord. De LPF krijgt uiteindelijk 26 zetels, de VVD als derde 24. Wilders staat te laag op de lijst om herkozen te worden en moet de fractie van de VVD verlaten. Het CDA, de christendemocraten, wordt onverwacht de grootste met 43 zetels. CDA en VVD vormen met de LPF het kabinet Balkenende-1, dat na 83 dagen valt op 16 oktober. De LPF blijkt zonder Fortuyn niet stabiel genoeg. Doordat vanuit de VVD-fractie het kabinet gevuld wordt, komt Wilders op 26 juli 2002 terug in de Tweede Kamer. Wilders krijgt als "deskundige in het Midden-Oosten" veel media-aandacht. Hij stelt zich onvoorwaardelijk op achter het beleid van Bush, dat trouwens volgens hem nog wat harder mocht. Op 21 september 2001 is hij te gast bij het opiniëprogramma Barend en van Dorp. Het gaat over Fortuyn, en diens oproep tot een koude oorlog tegen de islam: "Een verwerpelijke opmerking, omdat hij daarmee alle moslims op één hoop gooit. De islam, daar is niets mis mee. Het is een te respecteren godsdienst. Ook de meeste moslims

ter wereld, ook in Nederland, zijn goede burgers waar niets mis mee is. Het gaat om dat kleine stukje moslimextremisme." Intussen was de neoliberal Bolkenstein opgevolgd door Hans Dijkstal als VVD-leider. Een sociaalliberaal. Wilders was niet gelukkig met zijn koers. Direct na de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2002 zou hij Dijkstal tijdens een fractievergadering van de VVD gezegd hebben: "Zelfs een analfabeet zou nog beter campagne voeren". (NRC, 3 september 2004) Hij wilde een hardere, rechtser koers van de VVD. Hij wachtte de val van het kabinet Balkenende-1 en het daarmee samenhangende vertrek van hem uit de Tweede Kamer niet af en stapte op 2 september 2004 uit de fractie van de VVD. Zijn eenmansfractie heet Groep Wilders. Tevoren had hij met collega-Kamerlid Oplaat al een plan geschreven ("Recht op je doel af", 2004), waarin ze onder andere pleitten voor "(...) verhoging van de maximumsnelheid, levenslange gevangenisstraf na drie misdrijven, halvering van het budget voor ontwikkelingshulp en voor het blokkeren van de toetreding van Turkije tot de EU". (KV, pag. 34) De meningen verschillen over de vraag in hoeverre Wilders de breuk met de VVD geforceerd heeft. Hij zelf zegt achteraf dat hij geen andere keuze had. Zijn ex-collega's hebben een andere opvatting: "Wilders zou in de voorgaande jaren zozeer zijn geradicaliseerd op het terrein van islam en immigratie dat hij binnen de VVD-fractie niet meer te handhaven was. (...) Het trouwe, hardwerkende Kamerlid was een naar publiciteit hunkerende herrieschopper geworden". (KV, pag. 35)

Ruim twee jaar zit de eenmansfractie in het Nederlandse parlement. Hij wordt inmiddels geholpen door Martin Bosma, als fractiemedewerker. Bosma schrijft later *De schijnelite van de valse munters* (2010). Hij ontwikkelt zich in de loop van de tijd tot de ideoloog van Wilders. Schrijft zijn teksten en de PVV-programma's. Hij valt op door zijn archaische taalgebruik en Reviaanse humor. Verzint grappen als de nationaalsocialisten om de Kamerleden van de Partij van de Arbeid (de sociaaldemocraten) aan te duiden, Gut-Menschen voor de "Linkse Kerk" en NRC Handelsblatt voor de NRC. Op 2 november 2004 wordt de filmmaker Theo van Gogh vermoord. Hij was omstreken om zijn regelmatige anti-islam, maar ook antisemitische uitspraken. Vanaf die dag krijgt Wilders bewaking en verandert zijn leven. Dat geldt ook voor zijn standpunten. Begin 2005 verschijnt Wilders' "Onafhankelijkheidsverklaring". Hij zet zich daarin af tegen "de elite" van "laffe en bange mensen". In enkele steekwoorden: "(...) minimumstraffen, heropvoedingskampen, vijf gevangenen op één cel, preventief fouilleren, waar nodig de inzet van het leger voor ordehandhaving. (...) De grenzen voor niet-westerse allochtonen (...) voor vijf jaar dicht en het gebruik van hoofddoekjes in publieke functies (...) verboden". (KV, pag. 53) Opvallend is het sterk neoliberale sociaal-economische gedeelte, met nadruk op versobering van de sociale voorzieningen. Die hadden de mensen immers lui gemaakt. In het onderwijs moet de nadruk liggen op nationale trots, voor kinderen die "de boel verzieken" zijn er tuchtscholen voor heropvoeding. In het referendum over Europa van 1 juni 2005 trekt hij alle aandacht met zijn anti-Europa standpunt. Uiteindelijk stemde ruim 61% tegen Europa, en trok Wilders die uitslag als overwinning naar zich toe. Op 22 februari 2006 deponeert hij de naam Partij van de Vrijheid. Hij brengt diverse publicaties uit. Waarin hij onder meer pleit voor de vervanging van artikel een van de Grondwet (het verbod op discriminatie) door het vastleggen dat de joods-christelijke en humanistische cultuur in Nederland dominant is. Op economisch terrein plagieert hij de neoconservatieve ideeën van Bush jr. door te pleiten voor een belastingverlaging van zestien miljard Euro om de economie te stimuleren,

gedekt door forse bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking, afdrachten naar Brussel, het ambtenarenapparaat, en subsidies voor landbouw, media en cultuur. Op 22 november 2006 zijn er weer verkiezingen. De PVV behaalt voor het eerst negen zetels. Vooral in Limburg scoort de PVV goed. De eerste negen leden van de PVV-fractie werden later aangeduid als “de oude negen”. Marcial Hernandez, een PVV-Kamerlid dat in 2012 uit de fractie stapte, beschreef de kern van die negen als “Het politiebureau van de Partij voor de Vrijheid”. (*Geert Wilders ontmaskerd. Van Messias tot politieke klaploper*, 2013. pag. 79 en verder. Aan te duiden als MH.) Die kern bestaat volgens hem, naast Wilders, uit vicevoorzitter Fleur Agema, secretaris Martin Bosma, Hero Brinkman (inmiddels opgestapt), Raymond de Roon, en Dion Graus.

Wat losse feiten

Vermeldenswaard voor een goed begrip van de partij zijn ook nog:

1. de structuur. Er is één lid, Wilders. Er is geen verdere democratische structuur. Wilders zegt voortdurend dat de fractie alles democratisch beslist, in de praktijk loopt alles via hem, met Bosma en Agema als secondanten. Er gebeurt niets in de PVV buiten hem om.
2. de financiën. Omdat de PVV geen democratische structuur heeft krijgt het geen subsidie van de overheid voor het functioneren ervan. Alleen de Kamerleden en de directe assistenten worden gesubsidieerd. De hele verder financiering is geheel onduidelijk. Wilders weigert daar inzage in te geven. Naar verluidt zijn er grote Amerikaanse (joodse) financiers. Deze onduidelijkheid is voor twee Kamerleden, die penningmeester waren, aanleiding geweest op te stappen (Bontes en Brinkman).
3. verdere fracties. De PVV doet vanwege een gebrek aan kandidaten van een betrouwbare kwaliteit mee in slechts twee gemeenteraden (Den Haag en Almere), Provinciale Staten en het Europees Parlement. Alleen in Limburg is korte tijd sprake geweest van de deelname aan het bestuur. Dit is na een conflict geëindigd, waarna Wilders de twee betrokken PVV-ers heeft laten vallen. Vrijwel alle fracties zijn gekenmerkt geweest door interne conflicten, waarbij mensen of opgestapt zijn, of uit de fractie gezet.
4. publiciteit. De eerste jaren liepen alle

perscontacten via Wilders. De laatste jaren mogen enkele andere leden van de fractie ook naar buiten treden, op streng afgebakende onderwerpen. Dit geldt voor Agema, Graus en Bosma. De contacten met de media zijn uiterst summier. “Journalisten zijn zo onbetrouwbaar als de pest”, De Roon tegen een stagiaire. (*Undercover bij de PVV. Achter de schermen bij de politieke partij van Geert Wilders* van Karen Gertsen en Boudewijn Geels (2010) pag. 55. Voortaan KG). Wilders communiceert vrijwel alleen en zeer frequent via Twitter. Hij baseert zich daarbij op een beperkt aantal (rechtse) media in Nederland (*De Telegraaf* met name, en de sites van PowNieuws, GeenStijl en deDagelijkseStandaard) en internationale joodse, ultra- en neoconservatieve Amerikaanse en anti-islam media.

5. opstelling in de Kamer. De Roon tegen dezelfde stagiaire: “’t Is eigenlijk heel simpel. Niet te diep ingaan op de stof; het gaat om de media-aandacht die je ergens mee kunt verdienen. De islam is slecht, de regering is slecht, andere partijen zijn slecht. En de PVV is natuurlijk goed. Dat is het uitgangspunt. Wij praten intern misschien genuanceerd over zaken, maar niet naar buiten toe. Dan valt iedereen in slaap, journalisten als eerste. Snap je?”. (KG. pag. 36 / 37)

6. De rol van Dion Graus. Hij is de dierenactivist van de fractie, en staat daarbij volledig alleen. Ook als persoon. “Ridder Dionysius, de laatste ridder van Limburg” (MH. pag. 126 en verder). “Alles wat ik aanraak verandert in goud”. Een vreemde uitspraak voor iemand, die al een heel spoor van losse activiteiten achter zich heeft, vóór zijn Kamerlidmaatschap. Waarbij ook aangiftes wegens mishandeling en bedrog. Toch handhaaft Wilders hem al jaren, en krijgt na een zoveelste escapade van Graus regelmatig de hoon van de andere Kamerleden en de pers over zich heen. Hernandez vermoedt dat Graus Wilders kan compromitteren en afpersen. Wellicht vanuit hun gemeenschappelijke Limburgse verleden.

7. Wilders is allergisch voor kritiek, zowel vanuit de PVV zelf als van buiten. Elke suggestie bijvoorbeeld van banden met extreemrechts wordt keihard geloofschraff. “Een klein, miezerig mannetje” noemt hij een fractievoorzitter, als die vraagt naar die banden. Omdat op een door de PVV georganiseerde demonstratie tegen Rutte-2 extreemrechts opvallend goed vertegenwoordigd was. Tijdens die demonstratie wordt overigens een zwarte vrouw, die aandacht

probeerde te vragen voor de problematiek van Papoea Nieuw-Guinea, gemolesteerd. De extreemrechtse roots van de vicevoorzitter van de PVV, Fleur Agema, zijn bekend.

8. Wilders’ relatie met feiten. Met regelmaat is gebleken dat Wilders keihard kan liegen. In debatten heeft hij er de gewoonte van gemaakt sprekers, die dat willen verwoorden en aantonen, te overschreeuwen.

9 Wilders’ taalgebruik. Agema verwoordde het ooit : “Iedere veertienjarige moet ons kunnen begrijpen”. In de praktijk gaat het dan om het bij voortduring munten van dezelfde termen. Die alle PVV-fractieleden bijzonder gedisciplineerd vanaf dag één daarna gebruiken. In dit *framen* schijnt Martin Bosma een grote rol te spelen.

De ontwikkeling

De PVV maakt in allerlei opzichten een stormachtige ontwikkeling door. Er zijn de affaires. Sinds 2006 zijn er twaalf mensen uit de Tweede-Kamerfractie verdwenen, om verschillende redenen. Er bleken affaires als crimineel gedrag (“brievenbus pissen”, terroriseren van de buurt, fraude, bedrog met de c.v., mishandeling (meerdere gevallen), pornobaas met problemen met de Hongaarse justitie, etc.), conflicten over het (niet-) democratisch functioneren van de partij en andere redenen om de fractie te verlaten. Juni 2010 zijn er weer verkiezingen. Opvallend is dat in het verkiezingsprogramma de oorspronkelijke harde neoliberale koers op sociaaleconomisch terrein volledig is verlaten en vervuld voor één die gekenmerkt wordt door “blijf af van onze sociale voorzieningen”. In feite vergelijkbaar met die van de linkse vleugelpartij Socialistische Partij. De PVV behaalt 24 zetels, en wordt gedoogpartner in een kabinet Rutte-1 met CDA en VVD. Wilders had het idee voor zo’n constructie opgedaan in Denemarken, waar de Dansk Folkeparti op dezelfde manier opereert. Op een aantal punten steunt de PVV de nieuwe coalitie, op een aantal andere mag ze haar eigen geluid laten horen. Dit leidt in het buitenland regelmatig tot grote misverstanden. Op 23 april 2012 stapt de PVV uit de coalitie. Na langdurige onderhandelingen over extra bezuinigingen die nodig bleken (verzoek uit Brussel) trekt de PVV op het laatste ogenblik de stekker eruit. Ze willen de bezuinigingen niet voor hun rekening nemen. September 2012 zijn er weer verkiezingen

en behaalt de PVV vijftien zetels. Er komt een kabinet PvdA-VVD, Rutte-2. De PVV zit weer in de oppositie. Het verkiezingsprogramma heet “Hún Brussel, óns Nederland”. De PVV speelt voluit de anti-EU-kaart. Voor de strategie kent de PVV vier pijlers, aldus de analyse van Koen Vossen. Populisme, islam-alarmisme, nationalisme en tucht-en-ordedenken. *Populisme* in het benadrukken van de strijd tegen de elite, de Linkse Kerk, de linkse media, het benadrukken van de ondergeschikte positie, en het vormen van de enige partij die namens het volk spreekt. *Islam-alarmisme* in het voortdurend aanslaan op de islam en moslims. Waarbij Wilders de truc uithaalt de islam niet te beschouwen als religie, maar als ideologie en cultuur. “Het is niet alleen een ideologie, maar ook een cultuur van haat en nijd. (...) Mohammed is een crimineel, de koran vergif, islam een grote leugen”. (WNL, 7 januari 2014) Dat staat ook op de nieuwe vlag voor Saoedi-Arabië die hij “ontworpen” heeft. *Nationalisme* door het benadrukken van de natiestaat, het patriottisme, de nationale trots en historie. En het hameren op de dreiging die uitgaat van de EU en de Euro, die bij voortduring verbonden worden aan alle maatregelen die het kabinet Rutte-2 neemt. *Tucht-en-ordedenken* in het bij voortduring benadrukken van strengere straffen, harder optreden, minimumstraffen. Waarbij hij opvallend vaak het oordeel van de rechterlijke macht afvalt en wil beïnvloeden. In het proces dat hem is aangedaan wegens haat zaaien en belediging, verklaarde hij onder meer dat een negatieve uitspraak tegen hem het einde van de rechtstaat zou betekenen. Hij werd overigens vrijgesproken.

Aan deze vier pijlers zou ik willen toevoegen het *zondebokdenken*. In de loop van de tijd zijn er al heel wat zondebokken langsgelopen voor Wilders: islam, moslims, de elite, zakkenvullers, plu-cheklevers, kopvoddens, de Linkse Kerk, media, omroepen, Oost-Europeanen, Grieken, Euro, en nu de Europese Unie. Tot slot. Het zal niet verbazen dat Wilders zich goed kan vinden in de ideeën van de Tea Party, en koketteert met zijn contacten met “grootheden” van die beweging. Hij twitterde dan ook trots de voorplaat van *The Economist*, met hem als kapitein van een drijvende theepot, met Le Pen en Farage.

En nu Europa ...

Voor de naderende Europese verkiezingen heeft hij een groot risico genomen. Hij wil de voorman zijn van de anti-Europese beweging. En heeft banden aangehaald met partijen, die vergelijkbare ideeën hebben: Vlaams Belang, Front National, Lega Norte, FPÖ. Met het argument dat die meer met de PVV gemeen hebben dan “alle Nederlandse partijen bij elkaar”. (WNL, 7 januari 2014). En vele andere gelegenheden, want het zich bij voortduring (en door de jaren heen) herhalen in exact dezelfde bewoordingen is een ander “stijlkenmerk” van Wilders. Het risico is vanzelfsprekend dat hij daarmee ook de andere standpunten van deze partijen “binnenhaalt”. Die opsomming, ook in historisch opzicht, hoeft hier niet gegeven te worden. Hij doet dat af als interne aangelegenheden voor die partijen. Het is de vraag of hij daar in de komende verkiezingstijd en -debatten mee weg kan komen. Maar, wie weet. Het is een creatieve geest. “In maart 2012 kwam de PVV naar buiten met een onderzoek verricht door Lombard Street Research, bekend als het “gulden-rapport”, dat de noodzaak van de herinvoer van de gulden moest aantonen. In september 2012 kwam KRO Reporter naar buiten met het nieuws dat de PVV het Europees Parlement de kosten voor dit onderzoek zou hebben laten betalen, terwijl dit volgens de Europese subsidieregels niet had gemogen.” (Wikipedia) Dit rapport is overigens door alle serieus te nemen deskundigen weggelachen. Maar Wilders is nog niet uitgepraat. Hij heeft een nieuw rapport besteld. Nu in Londen, bij een instituut dat bij de opdrachtbevestiging de uitkomst al bijna gegarandeerd heeft. Klein detail hierbij: hij

betaalt de €230.000 kosten met overheids-subsidie voor zijn eigen fractie. Na lang be-raad is het presidium van de Tweede Kamer hiermee akkoord gegaan. Later wordt zelfs dit in een klein wetje bekrachtigd. Na het uitkomen van het rapport met de bestelde uitkomst is op de site van de PVV te lezen: *De Nederlandse economie zal fors groeien als ons land de Europese Unie verlaat. Dat is de uitkomst van een Brits onderzoek naar de NExit – het vertrek van Nederland uit de EU. Het onderzoek is verricht door onderzoeksbureau Capital Economics, winnaar van de Wolfson Prize, de belangrijkste onderscheiding voor economisch onderzoek na de Nobelprijs. Elk Nederlands huishouden wordt in de komende twee decennia gemiddeld bijna 10.000 euro per jaar beter van NExit. Als we uit de EU stappen zal onze economie in 2024 10% groter zijn dan indien we in de EU blijven.* In het rapport worden een aantal zeer betwistbare vooronderstellingen gehanteerd, waarop het onderzoek zich verder baseert. Uit de uitgelekte mailwisseling van Wilders met het instituut blijkt dat hij het instituut elke hem niet passende passage heeft laten aanpassen (NRC, 8 februari 2014, pagina 17). Andere dan de financieel-economische aspecten van de EU en de Euro worden niet behandeld. Ten tijde van het schrijven van dit artikel zou de PVV naar eigen zeggen in de opiniepeilingen groter zijn dan de regeringspartijen VVD en PvdA samen. Uit de bijbehorend gegeven onderbouwing blijkt dit overigens in het geheel niet.

In dit artikel is regelmatig ook gebruik gemaakt van <http://stophetgevaarwilders.blogspot.nl/>, zonder bronvermelding. Ander boek dat is gebruikt is *Wilders' ring van discipelen. Angst en wantrouwen als bouwstenen van een politieke partij* van Jhim van Bommel (2012).